

Spor efter antikken i Thisted

af Lise Lynge Dahlgaard

Inspirationen fra den antikke kulturarv ses overalt i den vestlige kultur, også i byrummet i Thisted. I mit arbejde med Skulpturguiden for Thisted Kommune blev jeg opmærksom på skulpturer og mindesmærker, der rummer elementer lånt fra antikkens monumenter. Omdrejningspunktet i artiklen er tre af disse skulpturer; Obelisk, Kong Chr. IX og Thistedpiggen.

Siden antikken har man opstillet skulpturer. Hos nogle af skulpturerne ses en tydelig inspiration fra antikken. Især i 17-1800-tallet spillede antikken en stor rolle, men også helt op i det 21. århundrede. Antikkens skulpturer kan derfor ses som baggrund for hele billedhuggerkunsten.

I antikken opstillede man statuer på offentlige pladser, i og omkring helligdomme og på gravpladser. Denne tendens ses stadig i bybilledet i dag, dog havde statuen i antikken altid en funktion. Den var enten opstillet som æresstatue, mindesmærke eller som offergave til guderne. I dag bruges skulpturer mere som dekorative elementer i bybilledet.

Ordet *klassisk* stammer fra det latinske ord *classicus*, der betyder *stand* eller *klasse*. I overført betydning det *ideelle*. I renæssancen begyndte man at interessere sig for antikken, herunder de antikke tekster, der blev anset som forbilleder for litteraturen. Det klassiske blev i denne periode et synonym for græsk og romersk litteratur. Senere kommer det klassiske også til at indbefatte arkitekturen og billedkunsten.

Man ser i kunsthistorien flere eksempler på en genoplivning af antikken og det er den kulturarv, der oftest ses imiteret i de europæiske kulturer. Renæssancen og Nyklassicismen er eksempler på perioder, hvor antikken er blevet genoplivet. Dette fænomen kaldes *antikreception*. Begrebet bruges om monumenter, der er inspireret af antikken.

Modsat *klassisk* dækker ordet *klassicisme* en genoplivning af det klassiske. Klassicismen betegner en periode i kunsthistorien, der har antikken som ideal.

I Danmark strækker denne periode sig fra ca. 1754, hvor Kunstakademiet grundlægges i København, til midten af 1800-tallet. Nyklassicismen er en kort periode i Danmark, der strækker sig fra ca. 1915-1930.

En vigtig person inden for kunsthistorien og den klassiske arkæologi er kunsthistoriker og arkæolog Johann Joachim Winckelmann (1717-1768). Han rejste, som mange andre unge lærde og kunstnere til Grækenland og Italien i 1700-tallet for at studere den klassiske billedkunst og arkitektur. Hans første værk *Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in Malerei und Bildhauerkunst* blev udgivet i 1755. Det omhandlede imitation af græsk skulptur og maleri i hans samtid og blev indledningen til den klassicistiske periode i Europa. I 1764 udgiver han et centralt værk *Geschichte der Kunst des Altertums* om den græske kunsts historie. Winckelmann var en af grundlæggerne til den videnskabelige arkæologi, og han er senere blevet kaldt for kunsthistoriens fader.

SPOR EFTER ANTIKKEN I THISTED

Obelisk

I den sydøstlige del af Christiansgave står en stor obelisk til minde om J.P. Jacobsen (1847-1885). Den er tegnet af arkitekt Fr. Kiørboe, mens relieffet er udført af Jens Lund og obelisken udhugget af brødrene Jensen. Den er udført i granit og kalksten og blev opstillet i Christiansgave i 1925.

Obelisker kan spores helt tilbage til det gamle Ægypten, hvor de blev rejst foran templer og andre offentlige bygninger. De blev ofte opstillet par-

Obelisk i Christiansgave.

vis som solsymboler ved indgangen til et tempel. En obelisk er en høj stenpille med fire sider, der skrår og bliver smallere opad og ender i en spids. På siderne var der ofte indskrifter med giverens navne og titler. I kejsertiden transportererede romerne obelisker fra Ægypten til Rom, hvor de blev opstillet som sejrsmonumenter over det besejrede Ægypten. Derudover prydede de bybilledet ved bl.a. templer, gravmonumenter og på offentlige pladser.

Da Romerriget faldt, væltede man obeliskerne, og først i renæssancen blev de igen taget op som monumenttype. Her blev de anbragt foran kirker og paladser, hvor de stod genrejst som kristne symboler på kirkens sejr over de barbariske guder. I dag ser man stadig spor efter obeliskerne, der bliver genbrugt og genfortolket i moderne monumenter. Efter genrejsningen af obelisker i Rom i 1600-1700-tallet blev de et yndet dekorativt element i den europæiske byplan og havekunst. Især i 1800-tallets gravkunst var obelisker meget almindelige i Europa.

Obeliskerne på Peterspladsen og på Piazza del Popolo. Foto: Anne Ditte Koustrup.

Christian IX i Christiansgave og Augustus Prima Porta på Vatikanmuseet. Foto: Lise Lyng Dahlgaard og Anne Ditte Koustrup.

De fleste obelisker har én ting til fælles; de mindes den farao, der opsatte dem, samt den kejser, der fik dem transporteret til Rom og den pave, som gen fandt og genopstillede dem. I dag mindes de ofte afdøde og prominente personligheder.

Obeliskene i Christiansgave er ligesom mange af de øvrige obelisker i Danmark ikke direkte inspireret af ægyptiske obelisker. Der er ingen hieroglyffer og formen er en nyfortolkning. Den trækker tydeligvis på de oprindelige obelisker, men man ser også nye elementer. Skaftet har ikke fire sider, men er søjleformet med kannelurer. På toppen ses en urne, hvilket kan ses som en parallel til soltegnet på de ægyptiske obelisker. Basen har en indskrift til minde om J.P. Jacobsens 75 års fødselsdag, samt et relief med en knælende nøgen mand.

Der findes især i Rom mange eksempler på bevarede obelisker i bybilledet. Bl.a. på Piazza del Popolo, hvor obeliskene oprindeligt blev rejst i Heliopolis i

Ægypten, hvorefter den blev flyttet til Rom og rejst på Circus Maximus, for så at ende på Piazza del Popolo i 1589. Alle siderne er prydet med hieroglyffer og på basen er der senere tilføjet indskrifter under kejser Augustus og pave Sixtus V. Derudover findes der en obelisk på Peterspladsen. Denne obelisk har ingen hieroglyffer, men den har indskrifter på soklen. Korset på toppen er en senere tilføjelse, der vidner om dens nye rolle som et kristent monument. Oprindeligt havde obeliskene en forgyldt kugle på toppen.

Kong Chr. IX

I Kongelunden i Christiansgave står buster af en række konger. Derudover står en statue i bronze på en sokkel af granit og troner i midten. Statuen forestiller Kong Christian d. IX (1818-1906). Den er udført af Hans Gyde Petersen omkring 1910 og blev oprindeligt opstillet på Storetorv. Grundet omlægning af torvet flyttedes den i 2009 til Christiansgave.

Allerede i antikken var sådanne herskerstatuer udbredte. Man opførte i Republikken og Kejsertiden herskerstatuer og æresstatuer for at hædre fremtrædende statsmænd og kejsere. Statuerne var ofte stærkt idealiserede uden alderstræk eller skavanker, og idealet var den klassiske græske statue.

Statuen af Kong Chr. IX er højt hævet over jorden. Han står med vægten på det højre ben og den venstre fod fremskudt. Med venstre hånd holder han et sværd. Han skuer lige frem. Han er fremstillet i militæruniform og med hjelm. Statuen kan sammenlignes med romerske kejserstatuer, f.eks. Augustus Prima Porta, der forestiller kejser Augustus. Han er ligeledes iklædt militæruniform og står med vægten på det højre ben. Augustus har muligvis holdt noget i den ene hånd, ligesom Kong Chr. IX holder sit sværd. Ansigtstudtrykket er på begge ophøjet og

fuld af styrke og autoritet. Kong Chr. IX er fremstillet med skæg og enkelte alderstræk, mens Augustus er fremstillet i sin bedste alder med ungdommelige træk og et idealiseret ansigt. Kong Chr. IX trækker på den antikke tradition for herskerstatuer, og det er en tendens, man har set igennem mange år.

Thistedpigen

Thistedpigen, der af mange anses for et vartegn, står på Kystvejen og skuer ud mod fjorden. Hun er udført i bronze af Henning Wienberg Jensen i 1947 og opstillet på Kystvejen i 1956. Hun er nøgen og meget afslappet i sin holdning med et håndklæde i den venstre hånd, parat til at springe i fjorden. Hun hviler på venstre ben og kigger roligt til siden. Hendes hår er sat op. Kroppens former er feminine og bløde. Hun er selvsikker i sin holdning.

Afrodite fra Knidos på Vatikanmuseet og Thistedpigen på Kystvejen. Foto: Anne Ditte Koustrup og Lise Lynge Dahlgaard.

Indtil omkring 350 f.Kr. så man ikke nøgne skulpturfremstillinger af kvindekroppen. Det var kun mænd, der med deres atletiske kroppe blev fremstillet nøgne. Mandens krop repræsenterede det græske ideal, mens kvinden repræsenterede det indre – det gode, dydige og ædle. Hun skulle derfor være tildækket. I 300-tallet f.Kr. begynder eksempler på nøgne kvindefremstillinger at dukke op. De fleste ses i en badesituation, som for at forklare nøgenheden.

Dyrkelsen af den græske kultur og ånd satte sine spor i første del af 1900-tallet. Det var en periode, hvor sundhed, skønhed og styrke var idealer. Med afsæt i antikkens kunst forsøgte kunstnerne at skabe en kunst, hvor skønhed og naturlighed var nøgleordene. Den skulle repræsentere idealet, som man kendte fra græsk kultur. Man dyrkede et formsprog, som henviste til den oprindelige kultur – Grækenland. Her ses både antikke motiver, samt mange sportsmotiver og hverdagsmotiver, hvor de klassiske og moderne kropsidealer smeltede sammen. Forbillederne blev de antikke værker af idrætsudøvere, f.eks. Diskoskasteren og Spydbæreren. Idealet var en muskuløs krop i dynamisk bevægelse og samtidig i balance. Skulpturerne blev iscenesat som klassiske græske skulpturer, men tilføjet nutidige former.

Henning Wienberg Jensen har tydeligvis været inspireret af antikken. Thistedpigen mimer afbildninger af blandt andet Afrodite fra Knidos, som var ét af antikkens mest berømte værker og den første kendte fritstående fremstilling af en nøgen kvindekrop. Hun er fremstillet i en badesituation med en hydria og et klæde ved hendes side. Hendes blik og kropsholdning er blufærdig og hun forsøger at dække sine kønsdele. Thistedpigens tilknytning til havet markeres på moderne vis med et håndklæde i stedet for en hydria. Udtrykket hos Thistedpigen er et andet end hos Afrodite. Hun repræsenterer med sin kropsholdning en styrke og en selvtillid.

I antikken opstår de prototyper, som videreføres i den moderne periode: f.eks. obelisker, mausoleer, pyramider, søjler, portrætbuste og statuer på sokkel. Alle disse typer indlejres i den vestlige skulpturtradition, og flere af dem kan som vist stadig spores i dag.

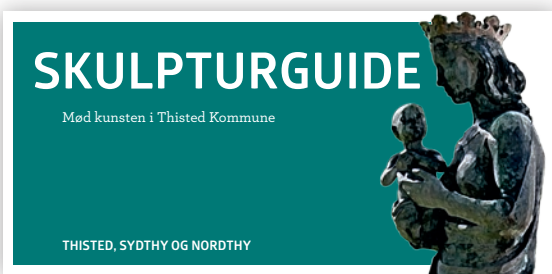
Lise Lynge Dahlgaard.

Født 1988. Kunsthistoriker og klassisk arkæolog. Tidligere praktikant ved Museum Thy.

Lær mere!

Gå selv på jagt efter skulpturer i det offentlige rum! Skulpturguiden *Mød kunsten i Thisted Kommune* fås gratis på biblioteker og mange andre steder. Den er også tilgængelig på kommunens hjemmeside:

<http://www.thisted.dk/KulturFritid/OplevThy/Skulpturguide.aspx>

Litteratur

Erik Christensen (red.): *Arven fra Ægypten II*, 2001.

Bente Kiilerich: *Græsk skulptur fra dædalisk til hellenistisk*, 1997.

Anna Louise Manly (red.): *Magt, minder, mennesker. Mindesmærker i dag*, 2015.

Lise Manniche: *Obelisker i Rom*, 2013.

Vinnie Nørskov (red.): *Antikken i Aarhus*, 2008.

Paul Zanker: *Roman Art*, 2008.